

איש חי רב פעלים רודף צדקה וחסד
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה החשובה ודופת צדקה וחסד
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 916

מסכת בבא מציעא ע"ו - פ"ב ♦ אהלות י"ב, ה' - י"ב, ה'

בס"ד, י"א כסלו תשע"ז

השבוע בגליון

- שימוש במעשר כספים לתשלום שכרו של פועל יהודי
- שוחט שביקש משכורת תמורת הליכה
- צוואת ירושה בתנאי שהירש יעלה לארץ ישראל
- מסירת עבריו למשטרה
- רואה חשבון במחלקת המכס של ארצות הברית

- לא תהיה לו כנושה, מתי?
- בני אדם מסתירים את ממונם
- דברי ברכה למסייעים בהוצאת ספרים
- "ריבית דברים", מדאורייתא או מדרבנן?
- המעסיק פועל יהודי מקיים מצווה

דבר העורך

מאיר'קה

צעד אחר צעד פילסו השניים את דרכם בינות לקברים הדוממים. האם אחזה בידו של בנה הקטון, שהביט קדימה בעינים שחורות וגדולות. בא יקירי, הבה נתפלל ליד קברו של הצדיק. לאחר הליכה קצרה עצרה האם מהליכתה והיא ובנה ניצבו דוממים סמוך למצבה הלבנה שכיסתה על קברו של אחד מגדולי הדור. זכור בני מחמד, ביקשה בקול רועד, תתפלל שנזכה אני ואבך לגדלך לתורה ולחופה ולמעשים טובים. עוד מעט, מאיר'קה מתחיל ללמוד תורה. כך נוהג אחד מפעילי בית המדרש למגידי שיעור הדף היומי לפתוח את דבריו כאשר הוא נשלח לייסד שיעור חדש בדף היומי.

במשך שנים חסכה האם מפת לחמה, כדי לאגור ממון שיספיק בידה לשכור מלמד מעולה לבנה היקר. כאשר הגיע מאיר'קה לגיל שבו מתחילים ללמוד תורה, עלתה אמו על כרכרה שיעדה העירה, ולאחר דרישות וחקירות ממושכות עלה בידה למצוא מלמד מוכשר, ירא שמים מרבים, שנודע ביכולתו להאריב את לימוד התורה על הגיל הרך.

היא לא חסכה בממון. ככל שתדרוש - תקבל. העיקר שתיותו ללמד תורה את בני הפיקח. לאחר משא ומתן קצר סוכם כי ביום שלישי בשבוע הבא יגיע המלמד אל העיירה ויתחיל ללמד תורה את מאיר'קה.

דף עה/ב מנין לנושה בחבירו מנה
לא תהיה לו כנושה, מתי?

בסוגייתנו מבואר, שעל המלווה להמנע מלדחוק את הלווה לפרוע את החוב, כאשר ידוע למלווה שאין ללווה מקורות כספיים לפרוע אותו, כפי שכתב בספר החינוך (מצוה ס"ז) "שנמנעו מלתבוע החוב מן הלווה בעת שנדע שאינו יכול לפרוע חובו לפי שאין לו, שנאמר (שמות כב/ כז), לא תהיה לו כנושה". החינוך ממשיך וכותב: "משרשי המצוה, לקנות לנו מדת חסד וחנינה וחמלה, וכשיהיו קבועות לנו אז נהיה ראויים לקבלת הטובה...".

כאשר המלווה פוגש את הלווה, עליו להתנהג עמו כאילו לא הלווה לו כסף מעולם (רש"י שמות כב/כז), ואילו מלווה הנושה בלווה העני, הרי הוא "כאילו דנו בשני דיני... באש ובמים", כמבואר בסוגייתנו. המהרש"א מבאר זאת בכך, שהלווה המתבייש מפני המלווה, מחוויר ומסמיק כאחת, וההסמקה היא מתולדות האש, והחיורון הוא מתולדות המים.

שאלה מעניינת הקשורה להלכה זו מעלה בעל המנחת חינוך. מדברי הפוסקים (רמב"ם הל' מלוה ולוה פ"א הל' ב', שו"ע חו"מ סי' צ"ז סעי' ב'; שו"ע"ר הל' הלוואה ס"ב) משמע, שהאיסור על המלווה לדחוק בלווה, הוא רק כאשר המלווה יודע בוודאות כי ללווה אין מקורות לפרוע את חובו. אולם, אם אין המלווה מודע למצבו הכלכלי של הלווה, הוא רשאי לדחוק בו.

לכאורה, אין איסור זה שונה מכל איסורי התורה, שבהם אנו נוקטים ש"ספקא דאורייתא לחומרא". אם כן, גם כאשר המלווה מסופק בדבר מצבו הכלכלי של הלווה, עליו להמנע מלדחוק בו, שמא אין לו נכסים ונמצא שעבר המלווה על איסור מן התורה?

בקושייתו זו של בעל המנחת חינוך עוסקים כמה מרבתינו האחרונים. גם המהר"ם שי"ק (על תרי"ג מצוות) שדן בנושא, מחדש סברא יפה בנידון. לדבריו, יש להבדיל בין מעשה שהוא ספק איסור בלבד, לבין מעשה שהוא ספק איסור ספק מצווה. כלומר, אם אכן בבקשת המלווה מן הלווה לא היה אלא צד איסור בלבד, לא היה המלווה רשאי לדחוק בלווה, שהרי "ספקא דאורייתא לחומרא". אולם, במקרה זה, אם אכן יש נכסים ללווה, אזי, על ידי דחיקתו של המלווה תתקיים מצוות "פריעת בעל חוב מצווה", ובאופן זה לא נאמר הכלל של "ספקא דאורייתא לחומרא" [לכאורה, יש להעיר, שהרי מצוות פרעון החוב מוטלת על הלווה בלבד, וחיידוש הוא לומר שספק דאורייתא נדחה כדי לעורר את השני לקיים מצווה].

מעניין לציין את תירוצו של הגאון רבי חיים פנחס שיינברג זצ"ל (משמרת חיים) המבאר, שהתורה אסרה על המלווה לדחוק בלווה מתוך כוונה לצער, כלשון החינוך שהנושה עושה זאת כאשר "יודע שאין לו ותובעו כדי לצערו". לפיכך, תביעת מלווה היודע כי ללווה אין נכסים מהם יוכל לפרוע את חובו, נועדה לצער את הלווה. אולם, אם המלווה אינו מודע למצבו הכלכלי של הלווה, אזי, תביעתו לא נועדה כדי לצער, אלא כדי לגבות את כספו.

צעילוי נשמת

הר"ר **שמואל צבי הרמן** זצ"ל
ב"ר משה זצ"ל מח"ס א"י ובעיותיה באורם
של חז"ל נלב"ע י"ב בכסלו תשנ"א
תנצב"ה
הונצח ע"י ידידיו
הר"ר **יוסף ונעמי וינר** שיחיו - פ"ת

צעילוי נשמת

הר"ר **משה אליה פרת** ז"ל
ב"ר שמואל דוד ז"ל נלב"ע י"ב בכסלו
ורעייתו **שרה מרים** ע"ה
ב"ר נח ז"ל נלב"ע י"ז בתמוז **תנצב"ה**
הונצחו ע"י בתם וחתנם
דוד ודבי רבינוביץ שיחיו - פ"ת

צעילוי נשמת

הר"ר **חיים אהרון ברלינר** ז"ל
ב"ר ישראל יצחק הי"ד
נלב"ע ט"ו בכסלו
תנצב"ה
הונצח ע"י חתנו ובתו **אבי ומאירה שנור** שיחיו

בני אדם מסתירים את ממונם: בעל המנחת חינוך בעצמו מעלה סברה מעניינת ליישוב קושייתו, שמאחר שבדרך כלל בני אדם מסתירים את ממונם, אזי, כמעט לעולם לא יוכל המלווה לתבוע את הלווה מאחר שהלה מסתיר את מצבו הכלכלי. לפיכך, יתכן לבאר שהתורה אסרה לתבוע את הלווה, רק כאשר ברור למלווה שאין לו ממון.

דף עה/ב יש ריבית דברים

דברי ברכה למסייעים בהוצאת ספרים

לפני מספר דורות, אחד מגדולי הדור הוציא לאור ספר חידושי תורה, שזכה לביקורתו הנוקבת של הגאון רבי שלמה יהודה סיגעיט זצ"ל. לא על התוכן היתה תלונתו, כי אם על דף אחד בודד שנדפס בסוף הספר. באותו דף הודה המחבר בחמימות לאנשים שהלוו לו מעות לצורך הוצאת הספר, והגאון מסיגעיט, בעל הערך שי (י"ד מדורה בתרא סי' ק"ס סעי' י"ב) העיר כי ודאי יצאה שגגה מתחת יד הכותב, שהרי, בסוגייתנו מבואר, כי אדם אשר לא היה רגיל להקדים שלום לחבירו, אינו רשאי לנהוג כן לאחר קבלת הלוואה ממנו, משום שכל דבר מה שהלווה מעניק למלווה בעקבות ההלוואה מוגדר כ"ריבית דברים". לפיכך, גם אין לברך את המלווה על ההלוואה שהעניק לצורך הוצאת הספר.

"ריבית דברים", מדאורייתא או מדרכנן? אולם, כאשר נרד לפרטי איסור זה נגלה, כי ישנו אופן מסויים, לפי שיטות מסויימות, שבו מותר לברך את המלווה על הלוואתו. הא כיצד? ובכן, הפוסקים נחלקו האם "ריבית דברים" אסורה מן התורה, או מדרכנן בלבד. והנה, ברכת מחבר הספר למלווה, תיתכן בשני אופנים. לעיתים, המלווה אינו מבקש ממחבר הספר לברכו, אלא הלווה עצמו מחליט לברך את מיטיבו, ופעמים, המלווה מתנה את מתן ההלוואה בדברי תודה וברכה שיונצחו בספר.

מעתה, אם "ריבית דברים" אסורה מדרכנן בלבד, רשאי מחבר הספר להודות למלווה שהתנה זאת מראש, משום שאיסורי ריבית דרכנן אינם תקפים כאשר ההלוואה ניתלת לצורך מצווה (עי' רמ"א י"ד סי' קע"ב סעי' א'). ומאחר שהמלווה הסכים להלוות את המעות בתנאי שיברכוהו עלי ספר, אין איסור ריבית בברכה זו. אולם, אם "ריבית דברים" אסורה מדאורייתא, אדרבה, התניית המלווה בשעת ההלוואה שההלוואה ניתנת בתמורה לברכה בספר, הופכת את הריבית ל"ריבית קצוצה" וודאי שהדבר אסור. להלכה נוקטים רוב הפוסקים שריבית דברים אינה אסורה אלא מדרכנן (עי' תורת הריבית פ"ד אות א' ובדברי סופרים סי' ק"ס סעי' א' ובשערי הגר"ש אלישיב זצ"ל קידושין ח/א ועי' ביביע אומר ח"ד י"ד סי' ט').

יתברך פלוני משמים: הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל מציע לאותם המעוניינים לפרסם את המלווים להם מעות להוצאת הספר, שלא יכתבו ברכה למלווה, אלא יפרסמו עושי מצווה בנוסח הבא: "יתברך פלוני משמים, עבור שהלווה מעות להוצאת ספר זה". נוסח זה, אומר הגר"מ פיינשטיין זצ"ל, כלל אינו נחשב כ"ריבית דברים", משום שאין זו ברכה מאת הלווה, אלא הודעה שללא ספק פלוני יתברך מן השמים על שזכה לקיים מצווה רבה (שו"ת אגרות משה י"ד ח"א סי' פ').

אמירת תודה בעת קבלת הלוואה: בשולחן ערוך הרב (דיני ריבית ס"ט) מבואר: "אפילו לדבר דיבור טוב בשביל הלוואה אסור... או להודות או להחזיק לו טובה". לפיכך, הכריע הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל (במכתב המובא בספר דיני ריבית קונטרס אחרון פרק ב' דין י"א להגר"מ שטרנבוך שליט"א), שאף אמירת "תודה רבה" עבור ההלוואה, אסורה היא. אמנם, כתב הגר"י בלוי זצ"ל בספרו ברית יהודה (פי' י"א ס"ק ד') שמנהג העולם לומר למלווה "תזכו למצוות". אף שיש מפקפקים במנהג זה (עי' מנחת שלמה סי' כ"ז), יש ליישבו, שאמירה זו כלל אינה נחשבת כברכה, אלא כאמירה למלווה, שכשם שזכה במצווה זו, כן יזכה לקיים מצוות אחרות, כמאמר חז"ל (אבות פ"ד משנה ב') "מצווה גוררת מצווה".

דף פג/א השוכר את הפועלים

המעסיק פועל יהודי מקיים מצווה

פרק "השוכר את הפועלים" עוסק ביחסי הגומלין בין הפועל למעבידו. לבד מהלכות חשובות אלו, קיימת הלכה בסיסית בנוגע לשכירת פועלים והעסקתם, והיא, שיש להעדיף שכירת פועל יהודי, כפי שמסופר בגמרא (לעיל א/ב) על נכרי קשיש אשר שערותיו הלבנות הסגירו את גילו המתקדם, ועקב כך הוא התקשה להתקבל למקום עבודה. לימים, צבע הנכרי את שערותיו, ומצוייד במראהו הצעיר והרענן הוא פנה לחפש עבודה. איתרע מזלו, והוא ביקש להתקבל לעבודה אצל רבא שחיפש משרת, אך רבא דחה אותו על פי דברי המשנה (אבות פ"א מ"ה) "יהיו עניים בני ביתך", שבה מייעץ התנא לאדם מישראל להעסיק את בני עמו כדי שהם יהנו מנכסיו (רש"י בסוגייתנו ד"ה "ויהיו"). [בסופו של דבר התקבל הנכרי ה"צבוע" לעבודה בביתו של רב פפא בר שמואל שלא עמדה בפניו אפשרות להעסיק יהודי, ולאחר זמן מה כאשר הנכרי רחץ את פניו, התגלתה התרמית]. הרמב"ם (הל' מתנות עניים פ"י הל' ז) אף מונה כמעלה ראשונה, מבין שמונה מעלות הצדקה, את המעסיק יהודי ועל ידי כך מפרנסו, משום שבאופן זה הוא אינו נזקק לעזרה מהזולת ואינו בוש ונכלם.

מאירקה גם את שנתו. עליך לאגור כוחות מחודשים לקראת יום המחר. מחר יבוא המלמד שלך, נום, בני, נום, לחשה האם הרחמניה, והטיבה את השמיכה על מאירקה הנרגש עד עמקי נשמתו.

היא לא נתנה תנומה לעפעפיה. עד הרגע בו נעצמו שמורות עיניו הטהורות, שמע מאירקה את כסא העץ שבפינת המטבח משמיע קולות חריקה חוזרים ונשנים. הוא כבר הכיר את הקולות האלה. אמא מתפללת בלהט. אותה תפילה, אותן בקשות: שמאירקה שלי יגדל בתורה וביראת שמים. הבוקר אור. מאירקה הלבש בבגדי חג, כיאה וכיאות ליום גדול ונשגב זה. היום, יום שלישי שנכפל בו כי טוב, מגיע המלמד, ומאירקה מתחיל ללמוד תורה. השניים ניצבו מחוץ לפתח הבית והמתינו לכרכרה שתעצור בכיכר העיירה ובתוכה המלמד.

מרחוק נראו ענני אבק מתמרים, ובתוכם זוג סוסים נמרצים מחוללי הסערה, שועטים לעבר העיירה. ההתרגשות הלכה וגאתה. היא נטלה את ידו של מאירקה ובעצדים חפוזים התקדמו הילד ואמו מרוגשים עד עמקי נשמתם לכיוון הכיכר. **העגלון** משך את הרסן והסוסים חרקו בפרסותיהם, מתאמצים לעצור את העגלה הכבודה. איש לא ירד מהעגלה. היתה זו עגלת הדואר.

בודאי יבוא המלמד עוד מעט התנחמו השניים וישבו עצלתיים לחצר ביתם. השמש החלה לצאת על הארץ והם עדיין עומדים בחצר הבית וממתנינים למלמד. כרכרה באה וכרכרה הולכת והמלמד איננו. מספר פעמים עשו מאירקה ואמו את הדרך מכיכר העיירה אל ביתם, וחוזר חלילה. הכרכרה הראשונה היתה כרכרת הדואר. השנייה היתה עגלת משא. השלישית, אכן היתה עגלת נוסעים, אך המלמד לא ירד מתוכה.

צילי ערב נטו, ואכזבה צורבת ניכרה על פני האם. היום הוא כבר לא יבוא. כל כך חבל. כל כך חבל. לב רך לו למאירקה. הוא ניסה לנחם את אמו: נכון, היום הוא באמת לא בא, אבל מחר הוא יבוא גם יבוא בעזרת ה'; מדוע ולמה את כה עצובה? **מאירקה** שלי יקר, אמרה האם, אתה צודק, מחר הוא יבוא, אבל היום, היום הזה הלך לבלי שוב! מחר יום חדש, לעולם לא תוכל להשלים את שהפסדת היום!

★ ★ ★

קול אדיר, שבקע קירות ולבבות הדהד ברחבי האולם הגדול. רבבות יהודים האזינו בשקיקה לנאום שיזכר כאחד הנאומים ששינו את פני ההיסטוריה היהודית, כאשר הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל פרס את משנתו בפני הנאספים: **אם** כל בית ישראל בכל אתר ואתר, ילמדו באותו יום אותו דף גמרא, כלום יש לנו ביטוי מוחשי יותר לאיחוד העילאי והנצחי שבין קודשא-ברוך-הוא וישראל? היה זה בג' באלול, ה' תרפ"ג, באולם

גדול בווינא, באירוע בו השתתפו גדולי ומאורי הדור. האווירה היתה מחושמלת, עת המשך הגר"מ שפירא זצ"ל לתאר את רעיונו הכביר: עד הנה נשארו מסכתות שלא למדון ציבור גדול והיו כ"יתומות", שרק יחידי סגולה חמלו עליהן, וה"דף" יתקן את הכל. ועוד משווא: **הנוער שלנו, העתיד של עמנו**, הוא שמחוייב להתחיל במצווה זו של "תורה בסיטונות"...

הקהל הגיב במחיאיות כפיים סוערות. האולם הענק שידע כינוסים אין ספור, געש ורעש. העולם היהודי התאחד וקיבל על עצמו ללמוד בכל יום דף אחד ידוע, החל ממסכת ברכות, בראש השנה ה'תרפ"ד.

מאיר'קה הקטן מהעיירה הקטנה, הוא שעמד על בימת הנואמים והנחיל לעם ישראל את רעיון לימוד הדף היומי. אמו לא זכתה לחוות את המעמד הכביר. כאשר היה בן תשע עשרה שנה נלקחה לבית עולמה. אך המשפט שאמרה לו בילדותו: לעולם לא תוכל להשלים את שהפסדת היום, הכה שרשים בנפשו הרכה. לכל היכן שנישא רבי מאיר שפירא זצ"ל על כנפי חזונותיו הנאדרים, ליווהו המשפט האלמותי שאמרה אמו הדגולה.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

גם כאשר יהודי מבקש לעשות עסק או לרכוש חפץ, מוטלת עליו מצווה להעדיף את אחיו היהודים בעשיית עסקים, כפי שדרשו חכמינו ז"ל בתורת כהנים (פר' בהר, ריש פרשתא ג), מדברי הפסוק (ויקרא כה/ד) "וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך". אזכור נרחב בספרי הפוסקים להלכה זו, אנו מוצאים בעקבות דברי רבי משה איסרליש זצ"ל, הידוע בכינויו הרמ"א, שנדרש להכנס לעובי הקורה בפרשיה שהסעירה את העולם היהודי.

כשעשיר וונציאני חמד את רווחיו של המהר"ם פדואה: לפני כארבע מאות וחמישים שנה, השקיע יהודי עשיר בשם אלואיזי סכום כסף עתק במטרה להוציא בהידור רב את ספרי הרמב"ם, לאחר הגהתם על ידי מהר"ם פדואה.

עשיר נכרי, מארקו אנטוניו יושניאן שמו, מאילי הדפוס של וונציה באותה תקופה, חמד את הרווחים הרבים שעמדו לקצור מוציאי המהדורה, ולפיכך, הזדרז גם הוא והשקיע ממון רב בההדרת ספרי הרמב"ם. תוך זמן קצר יצאה מהדורתו לאור, תוך שהוא דורש תמורתה מחיר נמוך מן המחיר שדרשו מהר"ם פדואה ושותפו העשיר.

הרמ"א (שו"ת סי' י) נחלץ לעזרתו של המהר"ם פדואה ושותפו, ובמנשר שיצא מטעמו הוא קרא לרכוש את מהדורת מהר"ם פדואה בלבד, שהרי התורה מצווה אותנו להעדיף את עמיתך. בסיום אגרתו, אף הטיל הרמ"א חרם ונידוי חמור, על כל הרוכש ספרים במדינה זו ממהדורת מארקו אנטוניו. [עיי"ש שגם דן באיסור "יורד לשדה חבירו"].

האם חובה לקנות אצל חנווני יהודי יקרן? אלא, שכתב בעל החפץ חיים זצ"ל (אהבת חסד פ"ה ס"ז, בהגהות נתיב חסד אות י"ב), כי אם המוכר היהודי דורש סכום העולה על המוסכם בשוק, אין כל חובה לקנות אצלו, ואף אם הוא דורש מחיר מקובל, אלא, שמוכר נכרי מוזיל בהרבה את המחיר, אין חובה לקנות אצל היהודי [במקרה של ספרי הרמב"ם ההוזלה לא היתה משמעותית].

כמו כן, כתב ה"חפץ חיים" כי גם המוכר אינו חייב להוזיל את המחיר עבור יהודי המבקש זאת, כאשר באפשרותו למכור את החפץ לנכרי במחיר רגיל.

שימוש במעשר כספים לתשלום שכרו של פועל יהודי: להלכה זו שהיא אקטואלית, לגבי העדפת בעל מלאכה יהודי, או עוזרת בית יהודיה וכדומה, אנו מוצאים תוספת מעניינת בספרו של הגר"מ שטרנבוך שליט"א ("תשובות והנהגות" ח"ב סי' תע"ז) שכתב, כי יהודי שבפניו עומדת אפשרות לשכור בעל מלאכה נכרי תמורת שכר, אשר נמוך בהרבה מן השכר הנדרש על ידי בעל מלאכה יהודי, רשאי לממן מכספי מעשר את הפרש המחירים הגדול שבין בעלי המלאכה, אם בעל המלאכה היהודי הוא עני, שהרי בכך הוא מקיים מצוות צדקה [עיי"ש שהיתר זה מותנה בכך, שהעדפת הפועל היהודי היא כדי לסייע לו בלבד. אולם, אם הוא מעדיפו גם משום מומחיותו וכדומה, אינו רשאי לממן את שכרו מכספי מעשר].

דף פג/ב ביציאתו משל בעל הבית

שוחט שביקש משכורת תמורת הליכה

בסוגייתנו מבואר, שהליכת הפועל למקום עבודתו נחשבת כחלק מן העבודה, ועליה להיות על חשבון זמנו של המעביד ולא על חשבון זמנו של הפועל. הגאון רבי יוסף רפאל חזן [סנו של רבי חיים פלאגין] (שו"ת "חקרי לב" ח"מ ח"ב סי' ע"ב) מבאר שכוונת הגמרא היא, שכאשר בעל הבית קבע עם הפועל סכום מסוים עבור יום עבודה, הרי שהשכר כולל גם את זמן ההליכה של הפועל מביתו אל מקום העבודה.

בעל החקרי לב נדרש לבאר זאת בעקבות ויכות, בין שוחט לקהילה מסויימת, שהופנה אליו להכרעה, ומעשה שהיה כך היה. בני הקהילה שכרו שוחט שגר בעיר אחרת וסיכמו איתו על גובה משכורתו החודשית. עם הגיעו לעירם התגלע ויכוח נוקב בינו לבין פרנסי הקהילה. השוחט טען כי עליהם לשלם לו משכורת החל מהתאריך שבו עזב את עירו והלך לעירם, ואילו הם ביקשו לשלם את שכרו מהרגע שבו דרכה כף רגלו בקהילתם בלבד.

ה"חקרי לב" הצדיק את דברי השוחט, על פי דברי סוגייתנו בה מבואר, שהליכת הפועל נעשית על חשבון זמן העבודה. אם כן, בהכרח יש לומר, ששכרו של הפועל כולל גם את זמן הליכתו מביתו, ואף השוחט שהלך במשך מספר שבועות, ראוי לקבלת שכר על זמן הליכתו.

צוואת ירושה בתנאי שהירש יעלה לארץ ישראל: לפני מספר שנים, יהודי שהתגורר בארץ נכר שבק חיים לכל חי, והותיר אחריו צוואה שגרמה לתסבוכת הלכתית לגבי ספריה יקרת ערך. בצוואתו כתב האב, כי הוא מוריש את ספרייתו הענקית לבנו יקירו, בתנאי שהבן יעלה להתגורר בארץ ישראל, לא יאחר משנתיים לאחר פטירת אביו. באם לא יעלה הבן לארץ ישראל, תחולק הספרייה בין כל בני המשפחה.

מוות פתאומי: הבן, שתלמיד חכם היה, נדבר עם מקורביו שבארץ ישראל, שימצאו עבורו משרה תורנית, ובד בבד עם המתנתו לתשובתם הסופית בנידון, הוא החל לחסל את עסקיו בחו"ל ואף נסע לארץ ישראל כדי לחפש דיור נאות למשפחתו. למרבה הצער, בעיצומם של ההכנות הקדחתניות, חלה הבן ומת. יום למחרת פטירתו הגיעה תשובה חיובית מארץ ישראל בקשר למשרה התורנית.

"התחברתי והרגשתי את מתיקות התורה"

בדרך, בבית, בעבודה,

24 שעות

ביממה

מתחברים לשיעור המרתק

להאזנה חייגו:

073-2951342

למסכת הנלמדת הקישו 1

בעלות שיחה רגילה

המלכות לתקן תקנות שלטוניות (עי רמב"ם הל' ממרים פ"ב הל' ד' ה). אלא שמכל מקום, לגודל צדקותם של התנאים היה עליהם להימנע מעיסוק זה.

בימיו של המהר"ם שיק, נקטעו חייו של יהודי באופן טראגי, כאשר רעייתו תיבלה בסם המוות את מאכלו. לא היו עדים לכך שהיא הרוצחת, וגם הוכחות ברורות לא היו בידי מי מהאנשים שמונו לחקור את הרצח, אך הראיות הנסיבתיות הצביעו על האשה כאשמה ברצח באופן חד משמעי, ובני הקהילה שלחו לשאול את המהר"ם שיק, אם רשאים הם למוסרה למשפט בידי השלטון הנכרי, שעלול לגזור עליה עונש מוות.

על פי דברי הראשונים המובאים לעיל, פסק המהר"ם שיק (ח"מ סי' נ' אחר שדן אם הלכה כדבריהם, עיי"ש) שאין למחות באלו המבקשים להסגיר אשה זו לידי השלטון הנכרי, משום שלדעת פוסקים רבים ניתן לנהוג כן. ומכל מקום, על גדולי ישראל להימנע מן העיסוק בכך משום שסוף סוף היא לא תישפט לפי דיני התורה.

רואה חשבון במחלקת המכס של ארצות הברית: יהודי, רואה חשבון במקצועו, שאל את הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל, אם הוא רשאי לקבל משרה ממשלתית במשרדי המכס. תפקידו היה לבדוק את תקינותם של המסמכים שהוגשו לפניו, ולמעשה, כאשר רואה החשבון הצהיר כי מסמך מסוים אינו תקין, היו צפויים עונשים חמורים לבעליו, עונשים שאינם על פי דין תורה. רואה החשבון ביקש לדעת אם בשל כך עליו להימנע מקבלת משרה זו.

הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (שו"ת אגרות משה ח"מ סי' צ"ב) השיב לו כי הוא רשאי לקבל משרה זו, מאחר שעיקר תפקידו הוא בדיקת חשבונות ולא לכידת עבריינים, וממילא תפקידו אינו מוגדר כאחראי על תפיסת עבריינים. בנוסף לכך מציין הגאון, כי מאחר שאם הוא לא יתמנה למשרה זו ימלא את מקומו אדם אחר, יתכן שכלל אין לדון בנושא, משום שבכל מקרה העבריינים יוסגרו לשלטונות המכס.

עם תום ימי האבל, התעוררה השאלה למי שייכת הספרייה הגדולה. האם מאחר שסוף סוף הבן לא עלה לארץ ישראל, יש לחלקה בין כל בני המשפחה, או שמא מאחר שהחליט לעלות לארץ ישראל ועשה את ההכנות הדרושות לכך, יש להתייחס אליו כמי שמילא את צוואת אביו והספרייה תינתן לבניו בלבד.

הגאון רבי אליעזר יהודה ולדנברג זצ"ל (שו"ת ציץ אליעזר ח"ו סי' מ"ב - קונ' אורחות המשפטים פ"ח) הכריע, כי יש להעביר את הספרייה ליורשי הבן בלבד. זאת, על פי המבואר בתשובתו של ה"חקרי לב", שהליכת פועל למקום עבודתו, נחשבת **כחלק מן העבודה**, ועליה להיות על חשבון זמנו של המעביד ולא על חשבון זמנו של הפועל. הרי לנו, כי ההכנות הכרוכות בפעולה, נחשבות כחלק מן הפעולה עצמה. לפיכך, גם נסיעתו של הבן לארץ ישראל כדי לחפש דיוור נאות לו ולמשפחתו, נחשבת כהתחלת ההשתקעות בארץ ישראל ולפיכך נחשב הבן כמי שקיים את צוואת אביו להשתקע בארץ ישראל.

דף פג"ב רבי אלעזר ברבי שמעון אשכח

מסירת עבריין למשטרה

הגמרא בסוגייתנו מספרת שרבי אלעזר, בנו של רבי שמעון בר יוחאי, מונה על ידי השלטון כאחראי ללכידת גנבים יהודים, עקב פקחותו הרבה. אולם, רבי יהושע בן קרחה העיר לו: "חומץ בן יין, עד מתי אתה מוסר עמו של אלוקינו להריגה". הגמרא מוסיפה (פד/א) שגם רבי ישמעאל ברבי יוסי היה מסגיר גנבים לידי השלטונות, עד שנתבקש על ידי אליהו הנביא לחדול ממעשיו. הריטב"א מבאר, שדעתו של אליהו הנביא לא היתה נוחה מעיסוק זה, משום שהמלכות נהגה לענוש את הגנבים גם אם לא היו עדים שהם ביצעו את הגניבה, דבר המנוגד לדין התורה.

נשאלת איפוא השאלה, אם כן, מה סברו תנאים קדושים אלו שעסקו במלאכה זו? מבאר הבית יוסף (ח"מ סי' שפ"ח בשם הרשב"א וכן מבואר בריטב"א) שמצד הדין אין כל איסור למסור לשלטון אדם שעובר על דיני המלוכה שבאותו מקום, משום שדינא דמלכותא דינא, והרשות ביד

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר
בכל יום משנה אחת
הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: *3029

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

